

**ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА
НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ**

Шлапко Т. В.

*Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету, к. ю. н.*

Базурина Т. І.

*Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету, студентка*

Сьогодні в усьому світі відбувається процес демократизації та гуманізації суспільства, в тому числі і в Україні. Крім того, євроінтеграція нашої держави вимагає змін та розвитку не тільки економічних і політичних сфер життя, а й соціальних та культурних.

В Україні існує гостра проблема соціалізації осіб з інвалідністю, їх адаптації та розвитку в соціумі. Сучасне українське законодавство є недосконалим щодо забезпечення прав та свобод осіб з інвалідністю, в тому числі їх права на освіту. Серед головних заходів щодо інтеграції осіб з інвалідністю в суспільство та забезпечення належного рівня їх життя є встановлення рівного доступу до якісної освіти, починаючи від дошкільної та закінчуючи професійною.

Тому необхідність гармонізації норм вітчизняного законодавства щодо забезпечення права на освіту зазначених осіб з міжнародними нормами та стандартами та його вдосконалення визначають актуальність досліджуваної теми.

По-перше, потрібно дати визначення «особи з інвалідністю». Сьогодні використовуються різні терміни для визначення цього кола людей, серед них є:

інвалід, особа з особливими потребами, особа з особливими освітніми потребами, особа з обмеженими можливостями та інші. Поняття «особа з інвалідністю» є тотожним поняттю «інвалід», яке зустрічається у низці як міжнародних, так і вітчизняних нормативно-правових актів. Проте у зв'язку з демократизацією суспільства використання терміну «інвалід» є некоректним. Щодо інших – то незважаючи на схожість визначень згадуваних понять, їх не можна ототожнювати. Отже, потрібно закріпити на законодавчому рівні єдиний термін «особа з інвалідністю», який усуне розбіжності у адресаті правових норм.

Так, на нашу думку, особа з інвалідністю – це особа, яка має розлади однієї чи декількох функцій організму, що сталися внаслідок хвороби або анатомічного дефекту, та вказують на її особливі потреби для забезпечення повноцінного життя у суспільстві.

В Україні є ряд нормативно-правових актів, які забезпечують право на освіту осіб з інвалідністю, а саме: Конституція України [1], Закон України «Про освіту» [2], Закон України «Про вищу освіту» [3], Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [4] тощо. Крім того, у 2009 р. було ратифіковано Україною Конвенцію про права осіб з інвалідністю [5], яка є одним з основних міжнародних документів та своєрідним еталоном охорони прав інвалідів, в тому числі їх права на освіту.

Проаналізувавши міжнародне та українське законодавство щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю, можна зробити висновок про те, що нормативно-правові акти України передбачають основні положення щодо освіти таких осіб. Також вітчизняне законодавство містить основні стандарти забезпечення їх права на освіту.

Однак майже вся законодавча база щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю є дещо застарілою. З урахуванням стрімкого розвитку суспільства, особливо в соціальній сфері, євроінтеграції нашої країни чинні нормативно-правові акти не відповідають сьогоденню і потребують оновлення. Потрібно переглянути чинне законодавство України, що здійснює регулювання

забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю та внести відповідні зміни, що відповідали б сучасним реаліям.

Оскільки забезпечення таких осіб освітою є складним процесом і потребує детального нормативного закріплення матеріальних і процесуальних норм в єдиному законі, адекватним рішенням у цьому напрямку повинно стати прийняття Закону України «Про освіту осіб з інвалідністю».

Наступною проблемою у забезпеченні права на освіту осіб з інвалідністю є існування проблем гарантування належної реалізації такого права з боку держави: по-перше, це через відсутність чітко врегульованих механізмів контролю за дотриманням та виконанням нормативно-правових приписів щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю; по-друге, через відсутність механізмів притягнення до юридичної відповідальності суб'єктів цих правовідносин у разі недотримання чи невиконання норм чинного законодавства в цій сфері. Також через наявність низьких штрафів за порушення нормативно-правових актів щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю, які не виступають належними гарантіями їх неухильного дотримання та реалізації. Така проблема, тобто невиконання законів та інших нормативно-правових актів певними суб'єктами таких правовідносин, свідчить про низьку правову культуру нашого суспільства.

Тому для реального забезпечення права на освіту таких осіб є доцільним: закріпити на законодавчому рівні чітко регламентований механізм контролю за дотриманням та виконанням приписів, що стосуються цієї сфери, а також механізм притягнення до юридичної відповідальності за порушення законодавства України у сфері забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю; збільшити розмір штрафів за правопорушення у таких відносинах, а також встановлення інших санкцій, які б виступали надійними гарантіями реалізації такого права, наприклад, виправні роботи, обмеження волі тощо.

Також слід вказати на таку проблему, як недостатнє фінансування в сфері освіти осіб з інвалідністю. Звичайно, фінансування є предметом уваги майже всіх сфер життя осіб з інвалідністю. Але потрібно усвідомити, що саме освіта є

одним із головних чинників соціалізації таких осіб і є фундаментом для забезпечення їх нормальної життєдіяльності, що впливає на рівень життя всієї країни. Так, необхідно збільшити фінансування освіти осіб з інвалідністю.

Вирішення питання фінансування є передумовою вирішення ряду нагальних проблем, що постають під час забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю, а саме: непристосованість комунікаційних та архітектурних споруд до використання особами з інвалідністю в навчальних закладах, відсутність кваліфікованих кадрів в навчальних закладах для роботи з особами з інвалідністю, незабезпечення навчальних закладів достатньою кількістю або взагалі відсутність необхідних для навчання особам з інвалідністю технічних засобів, спеціальних книжок та інших речей тощо.

Особливу увагу слід звернути на таку соціальну проблему, як неготовність соціуму співпрацювати з особами з інвалідністю, а в тому числі і під час навчання, через неправильні стереотипи і уявлення. Тому важливо на законодавчому рівні закріпити обов'язок проведення інформаційно-просвітницької роботи в суспільстві, особливо в навчальних закладах щодо ставлення до осіб з інвалідністю. А також розробити та закріпити механізм реалізації такого положення.

Отже, попри того, що основні міжнародні стандарти щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю закріплені українським законодавством, все ж воно потребує подальшого удосконалення.

Література

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
4. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 березня 1991 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.

5. Конвенція про права осіб з інвалідністю : Конвенція ООН від 13 грудня 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/875-12>.

Шлапко, Т.В. Проблеми українського законодавства щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю та напрями його удосконалення [Електронне видання] / Т.В. Шлапко, Т.І. Базурина // Вища юридична освіта: історичний досвід та перспективи розвитку: збірник тез учасників Регіонального круглого столу (м. Маріуполь, 22 лютого 2018 р.). - Маріуполь: Міністерство внутрішніх справ; Донецький юридичний інститут ГУ НП в Донецькій області; Маріупольський центр первинної професійної підготовки «Академія поліції», 2018.